

Open brief aan de staatssecretaris van OC&W

De rubriek 'Forum' wil een aanzet geven tot discussies over actuele kwesties. In deze aflevering doet regisseur Rudolf van den Berg een gepassioneerde oproep aan de staatssecretaris van cultuur, Medy van der Laan. Zonder ruimhartige overheidssteun zal de Nederlandse film volgens hem altijd een bestaan in de marge leiden.

Reacties op deze bijdrage worden op de website geplaatst: www.boekman.nl.

Geachte mevrouw de staatssecretaris van OC&W,

Waarop dient de overheidssteun aan de film gericht te zijn? Op een groot marktaandeel voor de Nederlandse film in de Nederlandse bioscoop? Of dient een optreden op het festival van Cannes of Venetië ons streven te zijn? Daarover verschillen niet alleen de meningen, maar ook – en dat al vele decennia lang – de beleidsuitgangspunten, die de geur van compromissen ademen en dus elkaar tegenspreken en elkaar in de praktijk tegenwerken.

Willen we onze dromen verwerkelijken of zullen we eindelijk eens proberen een beetje geld te verdienen? Bijna iedere filmer is vertrouwd met dat dilemma dat nu, mevrouw Van der Laan, uw dilemma zou moeten zijn. Binnenkort eindigt met aller instemming de gedrochtelijke cv-regeling. De vraag luidt dus nu, wat daarvoor in de plaats moet komen. De politiek vraagt om suggesties 'uit het veld'. Het is niet moeilijk te voorspellen dat uit dat veld geen eenduidig geluid zal komen.

Ons sprankje hoop op Cannes of Venetië wordt belichaamd door het bestaan van een recent ingestelde functie bij het Filmfonds: laten we hem de Kunstintendant noemen, die uit een eigen kunstpotje, zonder overleg met commissies of besturen, filmprojecten in hun ontwikkelingsfase mag ondersteunen. Dit kunstpotje wordt beheerd door Mart Dominicus, die dit jaar wel vijftig artistieke plannen heeft gesubsidieerd, van idee tot treatment, van treatment tot script en van script tot – film? Nee, daar houdt ons sprankje hoop op. Voor productie schiet nauwelijks geld over.

Stel dat er van de vijftig (!) ideeën waar Mart warm voor is gelopen, straks vijftig een dusdanig aardig treatment hebben opgeleverd dat ze nog eens achttien-duizend euro krijgen om een script te ontwikkelen. Dat is nogal wat. Vijftig scripts in een jaar. Vijftig scenario'schrijvers, Nederland moet wel barsten van het schrijftalent.

Maar zo gemakkelijk zal het niet blijken te zijn, en teleurgesteld zal ook Mart moeten vaststellen dat van de vijftig scenario-opdrachten er twintig zijn verzand in saai, belerend, onbegrijpelijk proza, of anderszins rijp zijn voor het archief. Vijf scenaristen-regisseurs zullen zelf het bijltje erbij neer hebben gegooid: het bleek toch lastiger dan ze dachten. Goed, er blijven dus tien scripts over, waarvan Mart straks zal denken dat ze de moeite van het verfilmen waard zijn.

Geen slechte score. Zeg dat er door Mart een half miljoen is uitgegeven aan ontwikkeling van artistieke projecten, dat wil per saldo zeggen vijftigduizend euro per realiseerbaar project. In dit geval zou die overweging geen rol moeten spelen, want het gaat om kunstfilms en daar moet, net zoals bij de opera of het Concertgebouworkest of het meeste toneel of ballet of het Rijksmuseum, geld bij.

De laatst overgebleven kunstprojecten van Mart krijgen ten slotte ieder de volle mep van het Fonds, dat is om en nabij een half miljoen euro. Daar kun je wel een film van maken, zult u zeggen, maar ik kan u alvast vertellen dat die film hoogstwaarschijnlijk niet verder zal komen dan een week Ketelhuis. Het is gedoemd om **Kammerspiel** te blijven, klein en intiem (kan heel mooi wezen, daar niet van, maar zo houd je wel de mythe in stand dat kunst saai en ontoegankelijk is) en niet dan bij hoge uitzondering bij machte om de verbijstering bij de kijker teweeg te brengen die eigen is aan echte kunst. Kunst die helpt om te overleven, om je staande te houden in de overweldigende vloedgolf van ellende die elk mens ziet als hij in de spiegel of naar de televisie kijkt, kunst die perspectieven opent waarvan je nog nooit had gedroomd, die je wereldbeeld doen wankelen, die je zekerheden aantasten en die je voorgoed in opstand brengen tegen dan wel verzoenen met het onmogelijke. Zo iets dus.

Ik ben met u eens, het is lang geleden dat u en ik zo'n onthutsende film van Nederlandse origine hebben gezien. In het buitenland dan wel? Jazeker. Oh, dat zullen dan wel hele dure films zijn? Nee mevrouw de staatssecretaris, helemaal niet, ze worden alleen niet gemarginaliseerd. In het nabije buitenland, in Denemarken of Frankrijk of Duitsland, worden de films die de grote festivals bereiken met normale budgetten gemaakt, in een normale draaitijd van veertig of vijftig draaidagen. Bij ons geldt voor kunstfilms noodgedwongen het motto 'als het er maar op staat', en hupsakee, we kwakken het er wel op in twintig draaidagen. Want daar komt het op neer met een laag budget.

Alles waarop je bezuinigen moet, raakt rechtstreeks aan de kwaliteit van het eindproduct: de zorg die een mise-en-scène, een uitlichting, een repetitie met acteurs verdient, wordt gehalveerd – en daarmee ook de zichtbare, de waarneembare, de voelbare kwaliteit. Geniale subtiliteit krijg je deels voor elkaar door talent, door inzicht en ervaring, maar wordt vooral betaald met zorgvuldigheid die tijd en dus geld kost.

Vijfhonderdduizend euro is toch een mooie som gelds voor een kunstzinnige film, vindt u. En u rekent mij voor dat de overheid als er vijftigduizend mensen komen kijken wel tien euro per toeschouwer heeft bijgedragen. Omdat ik dol ben op

Bij ons geldt voor kunstfilms noodgedwongen het motto 'als het er maar op staat', en hupsakee, we kwakken het er wel op in twintig draaidagen

Den Haag denkt dat film geen kunst is, maar kermisvermaak, en dat de kooplui die daarmee rondreizen niet uit de staatsruif hoeven te worden gespekt

muziek, en opera, en toneel, en de Nachtwacht, ga ik u niet voorrekenen wat voor fooi de film krijgt ten opzichte van die andere kunstuitingen. Het is in ieder geval de laagste subsidiebijdrage per verkocht bioscoopkaartje in heel Europa. Daaraan ten grondslag ligt waarschijnlijk de Haagse gedachte dat film geen kunst is, maar kermisvermaak, en dat de kooplui die daarmee rondreizen niet uit de staatsruif hoeven te worden gespekt met geld dat beter naar subsidies voor het beroepsvoetbal kan gaan.

Ik beweer niet dat alle films van Mart de Gouden Palm in Cannes zullen kunnen wegdragen, maar de kans dat het gebeurt onder de condities die in Nederland worden geschapen, is wel buitengemeen klein. Ook een kleine intieme film heeft als gezegd aandacht nodig, niet alleen van de regisseur die meestal bereid is zijn hele salaris te investeren om zijn gekte vorm te geven, maar ook van de cameraman, de editor, de geluidsman. En die mensen schieten onvermijdelijk tekort als ze in Dronten in één dag moeten doen wat in Aarhus recht heeft op twee dagen.

Ooit heb ik besloten dat ik van alle walletjes mee moest eten om mijn bloedjes van dochters iets te eten te kunnen geven. Dus moeten mijn bezetenheid, paniek, verlangen en gewone gekte die mij ooit ertoe aanzetten om filmer te worden, vaak langdurig in de wachtkamer en maak ik met plezier en voor een halfmodaal honorarium films die niet als kunst worden geëtiketteerd. Dat is mijn realiteitszin, die mij heeft geleerd dat het extravagante stillietjes op zijn beurt moet wachten, tot ik op een keer het beest weer eens uit het hok zal mogen laten, niet voor een habbekrats, maar voor een volwaardig budget, voor exact zoveel geld als door een serieuze budgetteerder in de begroting is neergepend.

De omroepen kun je niet dwingen om mee te doen aan wat ze niet willen hebben, of dat nu is omdat zij hechten aan hun zogenoemde identiteit of aan hun kijkcijfers. De oplossing lijkt dodelijk simpel: maak de secundaire fondsen (CoBO en Stifo) toegankelijk zonder de sleutel van die brandkast toe te vertrouwen aan de publieke omroep.

Het woord is aan u, mevrouw de staatssecretaris. In plaats van de fiscale structuur, de vermaarde cv, moet er per 1 januari 2005 iets anders komen, waarover ambtenarij en filmwereld tot komend voorjaar mogen nadenken.

Voor mogul San Fu Maltha, distributeur/producent van succesvolle films als **Phileine zegt sorry**, is het evident dat de overheid vooral de marktwerking moet stimuleren op zo'n manier dat er meer verdiend kan worden, want dan komen de investeerders vanzelf. Een normale en respectabele redenering voor een ondernemer. In die gedachtegang ligt het zwaartepunt van de overheidssteun dus bij Economische Zaken.

Maar Marts kasplantjes, die kwijnend dromen van een beetje zon aan de Croisette van Cannes, hebben daar weinig aan. Marts films lijken meer op **Les Troyens** van Berlioz dan op **Phileine zegt sorry** en horen dus thuis bij OC&W. OC&W zou er dus oog voor dienen te hebben, mevrouw de staatssecretaris, dat film als kunst geld mag kosten en dat kwaliteit geen statistische grootheid is, en niet beoordeeld dient te worden aan de hand van bezoekcijfers. U weet toch ook wel dat Van Gogh bij zijn leven welgeteld één schilderij heeft verkocht.

Het antwoord op de vraag hoe het komt dat wij geen verbijsterende, extravagante onthutsende eye-openende films maken, is niet te vinden in onze protestantse

achtergrond, of in het polderlandschap, of in ons gebrek aan dramatische inslag, of in het overheersende dieet van koolhydraten. Nee, het is het gevolg van de weigering van de overheid om consequent te zijn. Als Mart Dominicus centjes krijgt om iets wat mooi, maar zinloos is te ontwikkelen, dan moet je dat kapitaal niet vervolgens vernietigen door films voor een habbekrats te laten vervaardigen, nee dan moet er volwaardig worden geproduceerd. Ofwel: de subsidies moeten omhoog, rechtstreeks in een pot waaruit zuiver en alleen op artistieke criteria wordt uitgedeeld, en die niet gevuld wordt met het laatste beetje armoegeld dat nog op de bodem van uw portefeuille ligt. Dat je dat geld heel zorgvuldig moet uitdelen, spreekt vanzelf. Over de implementatie, de beoordeling, de procedures en vooral de uiterst strenge criteria waaraan de kunstzinnige film zou moeten voldoen, wil ik graag met u meedenken.

Volwaardige budgetten voor onmogelijke films, zonder markt criterium graag. Zo simpel kan het uitgangspunt van overheidssteun aan de film zijn. Om die aardverschuiving in het Nederlands filmbeleid teweeg te brengen, daartoe heeft u de macht. De **Costa's** die even weinig met kunst te maken hebben als **Big Brother** en Ajax-Elinkwijk verwijst u door naar uw collega van Economische Zaken. Ik garandeer u dat er binnen vijf jaar een Nederlandse film in het hoofdprogramma van Cannes draait. Maar misschien kan dat u wel niks schelen.

Met verschuldigde hoogachting, geheel de uwe,
Rudolf van den Berg

Rudolf van den Berg is filmregisseur en voorzitter van het Dutch Directors Guild.

De subsidies moeten omhoog, rechtstreeks in een pot waaruit zuiver en alleen op artistieke criteria wordt uitgedeeld

Max, Laura, Henk en Willie Jean Paul Commandeur 1988